

Summary
I.S.Rusnak

Methodological Bases of Formation of Consciousness of the Future Pedagogue under the Conditions of European Educational Space

This article analyzes contemporary approaches to the formation of ethnic consciousness of the future primary school teachers in the multicultural society and nurturing them as citizens of Europe.

Key words: pedagogical education, ethnic consciousness, teacher, multicultural education, European educational space, European identity.

Дата надходження статті: «14» вересня 2012 р.

УДК 373.24:37.018.1(045)

О.С.СЕМЕНОВ,

кандидат педагогічних наук, доцент;

Н.І.СЕМЕНОВА,

кандидат педагогічних наук

(м.Луцьк)

Взаємодія дошкільного закладу і сім'ї у формуванні здорової особистості дитини 6-го року життя

У статті представлено психолого-педагогічні основи процесу формування здорової особистості дитини 6-го року життя у процесі педагогічної взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї та дано оцінку його сучасному стану.

Ключові слова: здорова особистість, формування здорової особистості дитини 6-го року життя, взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї, педагогічна технологія.

Постановка проблеми у загальному вигляді та аналіз досліджень і публікацій... Проблема формування особистості дитини на засадах здорового способу життя вивчалася в різних аспектах представниками української та російської наукової думки (Л.Божович, Л.Виготським, О.Запорожцем, В.Котирло, О.Леонт'євим, Ю.Приходько, С.Рубінштейном, Т.Титаренко та іншими), західними ученими (Е.Еріксоном, А.Маслоу, К.Роджерсом, З.Фрейдом, К.Юнгом та іншими).

У сучасній вітчизняній науці різнобічно досліджено феномен здоров'я, розкрито гармонійну єдність фізичної, психічної, духовної та соціальної його сфер, визначено чинники становлення і розвитку здоров'я особистості. Зокрема, питанням охорони, збереження і зміцнення здоров'я дітей присвячено роботи Т.Андрющенко, О.Богініч, Е.Вільчковського, Л.Волкова, Н.Денисенко та інших. Щодо формування здорової особистості в період дошкільного дитинства актуальними є праці І.Беха, О.Кононко, В.Кузьменко, С.Кулачківської, С.Ладивір, Л.Сварковської.

Отже, актуальність, педагогічна значущість проблеми, практична потреба в її вивченні та науково-методичному обґрунтуванні зумовили вибір теми нашої статті.

Формулювання цілей статті... **Мета статті** – на підставі аналізу психолого-педагогічних основ формування здорової особистості теоретично обґрунтувати й перевірити педагогічну технологію формування здорової особистості дитини 6-го року життя у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї.

На основі мети ми сформулювали **завдання** нашого дослідження:

1. Вивчити стан розробленості проблеми формування здорової особистості дитини 6-го року життя у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї в психолого-педагогічній літературі; уточнити науковий зміст основних категорій дослідження.

2. Визначити критерії, показники та діагностувати рівні сформованості здорової особистості дитини 6-го року життя.

3. Охарактеризувати сучасний стан формування здорової особистості дитини 6-го року життя у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї.

Виклад основного матеріалу... Аналіз психологічних теорій розвитку особистості (І.Бех, Е.Еріксон, О.Кононко, Г.Костюк, А.Маслоу, З.Фрейд, К.Хорні, К.Г.Юнг та інші) дає змогу стверджувати, що соціальна реалізація людиною власного «Я» безпосередньо пов'язана зі здоров'ям особистості.

Дослідження Г.Беленької, О.Богініч, О.Кононко, О.Кочерги, М.Машовець доводять, що усі відомі критерії здоров'я органічно пов'язані з особистістю. Це дає змогу диференціювати поняття «здорова дитина» і «здорова особистість», де останнє гармонійно поєднує поняття «здоров'я» у сукупності його складових та структуру особистості.

Встановлено, що питання структури особистості у рамках соціально-психологічного, індивідуально-психологічного, діяльнісного та генетичного наукових підходів трактується у сучасній науці неоднозначно. У нашій роботі ми спираємося на підхід Ф.Лерша про синтез двох вимірів структури особистості: соціально-психолого-індивідуального та діяльнісного. У результаті структура особистості розглядається як конгломерат пізнавального, емоційно-мотиваційного та діяльнісного. Тобто, поняття «здорова особистість» синтезує поєднання знань про здоров'я (когнітивний компонент), прагнень бути здоровою (мотиваційний компонент) і здоров'ятворчої поведінки (діяльнісний компонент).

Здорова особистість, за своєю педагогічною сутністю, – це особистість, яка готова сприймати педагогічний (виховний) вплив у цілому, в тому числі й щодо культивування здоров'ятворчої діяльності, аналізувати його з позицій власного життєвого досвіду і втілювати модель здоров'я у власній поведінці.

Здорова особистість дитини 6-го року життя – це особистість, яка зорієнтована на позитивне сприйняття моделі здорового способу життя, запропонованого дорослими, прагне до її підтримання, орієнтуючись на високий стандарт і реалізацію власного потенціалу (фізичного, психічного, соціально-морального); знає про здоров'я та його чинники; застосовує отримані знання у повсякденній діяльності.

Формування здорової особистості дитини 6-го року життя визначено як процес засвоєння дитиною знань про здоров'я (когнітивний компонент), забезпечення прагнення бути здоровим (емоційно-мотиваційний компонент) і застосування цих знань та мотивації на практиці (діяльнісний компонент).

Цей процес ми розглядаємо у контексті взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї. Поняття «*взаємодія*» визначено як процес взаємного впливу, співпраці між дошкільним навчальним закладом і сім'єю, що характеризується двосторонньою активністю, спрямованою на реалізацію поставленої мети – формування здорової особистості дитини

Виявлено, що застосування традиційних форм та методів взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї не забезпечує повною мірою ефективне формування здорової особистості старшого дошкільника. У контексті сучасних засад психолого-педагогічної науки, формування здорової особистості дитини 6-го року життя в процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї ми розглядаємо через застосування відповідної педагогічної технології.

Педагогічна технологія формування здорової особистості дитини 6-го року життя у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї у нашому трактуванні – це комплексний процес оздоровчого спрямування, що ґрунтується на взаємодії всіх суб'єктів освітньої діяльності, використанні сучасних засобів організації освіти, передбачає розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку, що сприймає здоров'я як найбільшу базову цінність, володіє знаннями про основи здоров'я, прагне до їх пошуку і самостійно використовує у власній діяльності.

На початку констатувального етапу експерименту було поставлено мету діагностування рівнів сформованості здорової особистості дитини 6-го року життя. Їх визначення відбувалося за спеціально розробленими критеріями і показниками, що відповідали змісту та структурним компонентам (когнітивний, мотиваційний і діяльнісний) поняття «здорова особистість».

Критеріями сформованості здорової особистості дитини 6-го року життя визначено: знання про складові здорової особистості; прагнення до формування себе як здорової особистості; поведінка здорової особистості дошкільника. *Показниками є:* знання про будову організму, засоби гігієни, оздоровлення; емоційно-позитивна налаштованість на засвоєння знань про власне тіло, визнання доцільності режиму дня, доброзичливі стосунки між членами родини та іншими людьми; використання знань про органи тіла в різних видах дитячої діяльності; свідоме дотримання режиму дня.

Критерії і показники склали основу змістових характеристик чотирьох рівнів сформованості здорової особистості дитини 6-го року життя: високого, достатнього, середнього, низького.

У дітей із *високим рівнем* сформованості здорової особистості наявні знання про будову і функції органів і систем організму, засоби гігієни і гігієнічні процедури, дитячі хвороби, цілющі властивості сонця, повітря, води, оздоровчі традиції сім'ї, режим дня. Вони розуміють вплив учинків на стан здоров'я людини, позитивно налаштовані на здоров'ятворчу діяльність, мотивуючи її доцільність, використовують знання про органи тіла та запобігання хворобам у життєвих ситуаціях і різних видах дитячої діяльності, самостійно виконують гігієнічні та загартувальні процедури, піклуються про оточуючих і членів сім'ї. Діти з *достатнім рівнем*

сформованості здорової особистості знають назви органів і систем організму, але не завжди чітко визначають їхні функції. Вони достатньо впевнено орієнтуються у засобах гігієни, мають деякі уявлення про дитячі хвороби і шляхи запобігання їм, цілющі властивості сонця, повітря, води, оздоровчі традиції сім'ї, режим дня, намагаються прогнозувати вплив учинків на стан здоров'я людини, мотивувати доцільність здоров'ятворчої діяльності. Дошкільники із *середнім рівнем* сформованості здорової особистості називають окремі органи і системи організму, проте не можуть чітко визначити їхні функції; лише за допомогою дорослих обирають необхідні засоби гігієни; мають недостатнє уявлення про дитячі хвороби і шляхи їх запобігання. *Низький рівень* сформованості здорової особистості мають діти, які не можуть: назвати або називають за підказками дорослих органи і системи організму, не визначаючи їхніх функцій; адекватно обрати необхідні засоби гігієни, не мають уявлення про дитячі хвороби і шляхи запобігання їм, не орієнтуються в цілющих властивостях сонця, повітря, води, не знають оздоровчих традицій сім'ї; визначити взаємозв'язок між учинками і станом власного здоров'я та оточуючих. Вони не прагнуть до здійснення здоров'ятворчих дій та не використовують знання про органи тіла та запобігання хворобам.

Для виявлення рівнів сформованості здорової особистості дитини 6-го року життя використовувалися такі *діагностичні методи*: спостереження, бесіда, аналіз результатів діяльності дітей, експертні оцінки педагогів та батьків.

Експериментом було охоплено 356 дітей. У результаті експериментальної роботи було встановлено, що високий рівень сформованості здорової особистості має незначна частина дітей 6-го року життя, які взяли участь у дослідженні (у КГ та ЕГ – по 17,6 %). Вихованців із достатнім рівнем у дошкільних навчальних закладах діагностовано: у КГ – 26,1 %, та у ЕГ – 26,3 %. Майже у половини дітей (56,2 % – в КГ та 56,1 % – в ЕГ) виявлено середній і низький рівні сформованості здорової особистості.

У дослідницькій роботі ми виходили з того, що педагогічна технологія передбачає визначення цілей, розроблення і реалізацію проекту освітнього процесу з конкретно визначеним інструментарієм та забезпечує заплановані результати.

Педагогічна технологія формування здорової особистості дитини 6-го року життя у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї розгортається відповідно до таких положень: сім'я несе відповідальність за розвиток, виховання, навчання дітей, за збереження їхнього життя і здоров'я; формування педагогічної культури батьків має відбуватися з використанням сучасних форм навчання дорослих; партнерські стосунки між батьками і дітьми сприяють формуванню здорової особистості; знання про здоров'я закріплюються в процесі збагачення власного досвіду дитини; формування здорової особистості дитини буде успішним у процесі постійної та цілеспрямованої взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї.

У змістовій площині технологія формування здорової особистості дитини 6-го року життя у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї містить у своїй структурі *сім взаємопов'язаних дидактичних модулів*: «Про будову тіла людини», «Чистота – запорука здоров'я», «Як правильно жити, щоб не хворіти», «Загартовуємось разом», «Здоров'я гарненьке – від батька і неньки», «За режимом хто слідкує, той здоров'я не марнує», «Наші вчинки і слова впливають на здоров'я».

Усі модулі скомпоновано з блоків, які передбачають просвітницькі заходи для батьків, їхню самостійну освітню діяльність, взаємодію батьків і дітей, самостійну діяльність дітей, діагностичні процедури. Зміст, форми та методи, детерміновані кожним технологічним блоком, спрямовані загалом на формування когнітивного, мотиваційного і діяльнісного компонентів здорової особистості дитини та педагогічної культури батьків щодо виховання здорової особистості дошкільника.

Шляхом контрольного зрізу встановлено, що впровадження запропонованої нами технології зумовило істотні позитивні зміни в організації діяльності дошкільного навчального закладу з формування здорової особистості дитини. На зміну епізодичним заходам, пошукам шляхів розв'язання цієї проблеми на інтуїтивному рівні у ході впровадження технології прийшла чітка, системна робота, спрямована на забезпечення взаємодії батьків з дітьми, спонукання їх до спільного з дітьми вибору активних форм самостійної діяльності з формування здорової особистості.

Висновки... За результатами дослідження доведено ефективність розробленої і впровадженої педагогічної технології формування здорової особистості дитини 6-го року життя у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї. Кількість дітей ЕГ з високим рівнем сформованості здорової особистості зросла на 13,7 %, достатнім – на 17,6 %, зменшилася з середнім рівнем на 17,2 %, з низьким – на 14,1 %. У дітей КГ відбулися незначні позитивні зміни. Отримані

за результатами впровадження розробленої педагогічної технології зміни є статистично достовірними, що підтверджено застосуванням методів математичної статистики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розв'язання поставленої проблеми. *Подальшого вивчення потребують* питання забезпечення наступності в організації взаємодії між дошкільною і початковою ланками освіти, шляхи роботи з управлінським корпусом дошкільних навчальних закладів у контексті формування здорової особистості дитини тощо.

Список використаних джерел і літератури:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України ; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С. 5–19.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : [у 2 кн.] / кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / Іван Дмитрович Бех / [ред. О. І. Цибульська]. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
4. Лохвицька Л.В. Підготовка вихователів дошкільних навчальних закладів до формування здорової особистості дошкільника / Л. В. Лохвицька, Н. І. Семенова // Обрії : наук.-педагог. журнал. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. – № 2. – С. 88–91.
5. Про дошкільну освіту : Закон України. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2001. – 56 с.

Анотація

А.С.Семенов, Н.І.Семенова

Формирование здоровой личности ребёнка 6-го года жизни в процессе взаимодействия дошкольного учебного заведения и семьи

В статье представлены психолого-педагогические основы и экспериментально проверена эффективность процесса формирования здоровой личности ребёнка 6-го года жизни в процессе взаимодействия дошкольного учебного заведения и семьи.

Ключевые слова: здоровая личность, формирование здоровой личности ребёнка 6-го года жизни, взаимодействие дошкольного учебного учреждения и семьи, педагогическая технология.

Summary

O.S.Semenov, N.I.Semenova

Forming a Healthy Personality of Children Between 5 and 6 Years of Age in the Process of Interaction Between Preschool Education Institutions and Families

The article presents the psychological-pedagogical foundations for forming a healthy personality of children between 5 and 6 years of age in the process of pedagogical interaction between preschool education institutions and families and offers an evaluation of the current state of affairs in the area.

Key words: healthy personality, forming a healthy personality of children between 5 and 6 years of age, interaction between preschool education institutions and families, pedagogical technology.

Дата надходження статті: «19» вересня 2012 р.

УДК 37.014.24(477:71)

Н.І.СИТНИК,
здобувач
(м. Чернівці)

Українсько-канадські зв'язки як чинник розвитку полікультурної освіти в Україні

У статті аналізуються зміст і особливості полікультурної освіти, розкриваються форми співпраці педагогів Канади і України щодо її забезпечення в українському освітньому просторі.

Ключові слова: полікультурна освіта, український освітній простір, українсько-канадські зв'язки.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасна система освіти України, перебуваючи у силовому полі багатовекторних глобалізаційних процесів, активно інтегрується в європейський і світовий освітній простір, забезпечує формування і розвиток демократичних цінностей та переконань, що мають сприяти побудові громадянського суспільства. Своєрідним каталізатором цього процесу є полікультурна освіта, яка допомагає людині швидко адаптуватися до умов життєдіяльності, що постійно змінюються, сприяє формуванню в неї багатогранної картини світу.

Феномен полікультурності став предметом особливих досліджень у світовій педагогіці на початку 60-х років ХХ століття. Інтерес до полікультурного виховання був обумовлений поширенням міжнародного співробітництва, посиленням боротьби етнічних і расових меншин за свої права в співтовариствах з поліетнічним складом. Поняття «полікультуралізм» набуло в педагогіці популярності й перетворилося в досить поширене кліше в педагогічній літературі.

На сьогоднішній день полікультуралізм трактується як демократична концепція культури й освіти, що проголошує пріоритет прав людини в культурному і громадському житті, рівність націй